

ⓘ **اۋىل شارۋاشلىى** **ونىمىدەرنىڭ اينالىمىنا نازار**

باقى قىستاعنىڭ كۆكرىنىستەرى تۇتاس شىنجاڭدا ۋەتىلىدى بولدى

□ **انار بۇلت \ شىنچىياڭ گازەتىنىڭ ۋىلىشىسى ياۋ گاك، ەرىكتى ۋىلىشى ما لىڭ**

كۆز باسى، شىچۇ قالاسى باشسىجۇ اۋىلى باقى قىستاعنىڭ تۇرىغىندا- رى كوكونىستى جىناپ - تەرۋمەن، كوكونىستەردى قورايتاۋمەن قارىبالاس. جۇك اۆتوموبىلدىەرى كوكونسى اتىزدارنىڭ جانىندا قىزىل بۇرىش، قىزاقاق، ۋسۇت چاپىراق سىياقتى كوكونىستەردى جەر - جەردەگى بازارلارغا قاراي تاسۋدى كۆتىپ تۇر.

ۋىر تۇرلى كوكونسى ەگۆدەن كوپ ۋتۇرلى كوكونسى ەگۆگە دەيىن، يىتتەرنەت جەلىسىنەن تىس ساتۋدان يىتتەرنەت جەلىسىندە ساتۋ مەن يىتتەرنەت جەلىسىنەن تىس ساتۋدى ۋشتاستىرۇغا دەيىن، قىستاق ”ەكى كومپىتەتى“ مەن ”ۋىسۇ، تىپىدىلىك جاساۋ، توعىستىرۇ“ قىزمەت اترەتىنىڭ باستاۋىندا، باقى قىستاعىنىڭ زالالىسىز كوكونىستەردى ساتۋ جولى كەڭەيىپ، تۇتاس شىنچياڭنىڭ جەر - جەرنە ساتىلدى.

باقى قىستاعى قالا ماڭىنا ورنالاسقان، شىچۇ قالاسىنداعى ”10 مىڭ مۇلىق زالالىسىز كوكونسى ەگۆ بازاسىنىڭ“ وزەكتى ۋوڭىرى. قىستىق كو- كونس بازارغا شوغىرلى شىعارىلغان كەزدە، وسى ارادان تاسلاتىن كوكو- نىس كۆنىنە 120 تونناعا جەتەدى. بۇرىن قىستاق تۇرىغىندارى كوبىندە جالغىز وتباسى ۇلكەن اتىزدا كوكونسى ەگۆ ۇلكىسىن قولداناتىن، مۇندايدا ۋىر جىلدا ۋىر ماۋسىمدىق كوكونسى ەگىلەتىندىكتەن، كاسىپ سالاسى كولەمى قالىپتاناسپاعان ەدى. شارۋالاردىڭ ’رىستى جەرى‘ بولا تۇرسا دا كىرىسنىڭ ارتىاۋى، بايمماۋى ۋجون مەمس. ۋىز شارۋالار كاسپىتىك سەل- بەستىك كووپەراتىۋىن قۇرىپ، كوكونىستى جىنتىكتەنى ۋغدەۋ كاسىپ سالاسىن دامىتىپ، كوكونسى ماركاسىن تۇلعالادىق“، - دەدى باقى قىستا- عى پارتىيا ياچەيكاسىنىڭ شۇجى لى چىياڭ.

قىستاق پارتىيا ياچەيكاسىنىڭ جەتەكتەنۋىندە، ”پارتىيا ياچەيكاسى + سەلبەستىك كووپەراتىۋى + بازا + شارۋا وتباسىلارى“ ۇلكىسى ارقىلى باقى قىستاعى 2 كوكونسى ەگمىشىلىگى شارۋالار كاسپىتىك سەلبەستىك كووپەراتىۋىن قۇرىپ، ”باقى“ ماركالى كوكونسى تاۋار بەلگىسىن تە- زىمگە الدىردى. بۇكىل قىستاقتاى 168 وتباسىنداعى قىستاق تۇرىغىندا- رى 2500 مۇ جەرگە كوكونسى ەكتى، بۇل بۇكىل قىستاقنىڭ ەگىس اۋدانىنىڭ %85ئىن يەلەپ، كوكونسى سورتى ”اسىلكى 3 تۇردەن“ قا- زىركى 10 نەشە تۇرگە ارتتى.

يىىل باقى قىستاعى كوكونسى ەگمىشىلىگى شارۋالار كاسپىتىك سەل- بەستىك كووپەراتىۋى ۋىر مىللىيون 650 مىڭ يۋان قارجى سالىپ، جەر اۋ- دانى 10 نەشە مۇ كەلەتىن كوكونسى تولايم ساتۋ ساۋدا بازارىن جانە تازا كوكونسى ۋغدەۋ زاۋودىن، كوكونىستى جاستاي ساقتاۋ قامباسىن سالىپ، كوكونىستى باستاپقى ۋغدەۋ جانە ماۋسىم تالهاماي ساتۋ ۋتاسلىن قولدا- نىپ، كوكونىتنىڭ ۇستەمە قۇنىن جوعارىلاتىپ، توڭىرەكتەگى 518 شارۋا- نىڭ كىرىستەرىن ارتتىرۋىن جەبەدى.

قازىر ”باقى“ ماركالى كوكونىستەر سولتۇستىك شىنچياڭنىڭ جەر - جەرىندەگى كوكونسى بازارلارىندا ساتىلدى ۋارى ۋرىنەجى قالاسى بەييۋانچۇن بازارىنان دا وزىنە تىەسلى ورنىن يەلەدى. زالالىسىز كوكونسى ەگۆ باقى قىستاعىنىڭ تىرەكتى كاسىپ سالاسىنا اينالدى، يىىل قىستاق تۇر- عىندارىنىڭ جان باسىندىق تازا كىرىسى 30 مىڭ يۋانغا جەتەدى دەپ مە- جەلەنۇدە. ”ۋىز اۋىل شارۋاشلىق ونىمىدەرنىڭ ساپا جانە ۋوندىرۇ، ساتۋ جۇيەسى قۇرىلىسىن جەدەلدەتىپ، ساۋدا بازارى، ەگىس شىياحانا- سى، كوكونسى كورىمە زالى، زات يىتتەرنەتى سىياقتىلاردىڭ رولىن تولىق ساۋلەلدندىرىپ، ەگمىشلىك كاسپىنىڭ تىيىن وزگەرتىپ، دارەجەسىن جو- عارىلاتۋدى ۇزدىكىسىز ىلگەرىلەتتىك“، - دەدى لى چىياڭ.

(باسى 1 - بەتتە)

ۋرىنەجى سولتۇستىك ۆوگزالىننان جىياڭجۇنپىياۋغا دەيىنگى تەمىر جولدىڭ جالىي ۇزىندىعى 257 كىلومەتر، كومىر تاسپالىن نەگىز ەتەتىن تەمىر جول تاسپال ۇلكەن ارناسى، سونداي - اق شىنچىياڭنىڭ ەكونوميكا- لىق، قوعامدىق دامۋىن ىلگەرىلەتەتىن ماڭغزى ەنەركيا تاسپال ارناسى. يىىل 8 - ايدىڭ 26 - كۇنى بۇل نىجەنەريانىڭ جاڭادان قوسىلعان ەكىنشى جەلىسى تۇتاس ىسكە قوسىلدى، ۋرىنەجى سولتۇستىك ۆوگزالى - جىياڭ- جۇنپىياۋ تەمىر جولى جالاڭ جەلدەن قوس جەلىگە وزگەرىپ، تاسپال قۇاتى %2۰ 91 ارتىپ، جۇك تاسپال مولشىرىن ارتتىرۇعا نەگىز قالادى. ارنانىڭ قابىلەتىنەن ۋتىمەدى، تولىق پايدالانغان شىنچىياڭ تەمىر جول تاراۋى جۇندۇڭغا توتە پويەز قاتىناۋ، 100 پويەز قاتىناۋ سىياقتى ۋوندىرىس ۋىپىمداستىرۇ جوباسىن ساپالىلاندىرىپ، دالە - ۋدال ورننا- لاستىرىپ، قولباسلىق ەتىپ، ۋرىنەجى سولتۇستىك ۆوگزالى - جىياڭ- جۇنپىياۋ تەمىر جولىندا قاتىنايتىن پويەزداردىڭ جۇپ سانىن كوبەيتتى، ۋىر كۇندە قاتىنايتىن پويەز سانى الدىڭعى مەزگىلدەگى 55 كەزەكتەن 70 كەزەككە كوبەيدى، 8 - ايدىڭ 28 - كۇنى ۋىر كۇندە 80 پويەز قاتىناۋ رەكوردىن جاراتتى.

بۇدان سىرت، شىنچىياڭ تەمىر جول تاراۋى توبەسى اشىق ۋاگوندى اينالمالى پويەز بەن توبەسى اشىق ارناۋلى پويەزدى كۇش سالا قاتىناتىپ، شىنچىياڭ شىندەگى كاسپورىننداردى ەلەكتىر تاراتۇعا پايدالانلاتىن كومىر- مەن، سونداي - اق وندىرىسكە پايدالانلاتىن كومىرمەن تۇراقتى قامداۋعا كەپىلدىك ەتتى. سونمەن قاتار، سىچۋان، چۇڭچىڭ ۋڭىرىنە ەلەكتىر تا- راتۇعا پايدالانلاتىن كومىر تاسپالداۋدى نەگىزگى قامال اۋ باعىتى ەتىپ، سىچۋان، چۇڭچىڭ ۋڭىرىنە ەلەكتىر تاراتۇعا پايدالانلاتىن كومىرگە الدىمەن بوس ۋاگون ورنالاستىرۋدى، الدىمەن تىەۋدى، الدىمەن تاسپال- داۋدى ورنىندادى.

□ **انار بۇلت \ شىنچىياڭ گازەتىنىڭ ۋىلىشىسى بارشا تەگىس**

” ۇنەمى تۇزدە قىزمەت سىتەپ، جابا- يى حايۋاناتتارمەن، وسىمدىكتەرمەن بىرگە بولاتىن ۋاقىتىم وتباسىمداعىلارمەن بىرگە بولاتىن ۋاقىتمەنن الدەقايدا كوپ بو- لاتىندىقتان، كەيىرەۋلەر مەنى اقسماق سا- ناپىدى“، - دەدى نۇرمات جايبىرباي جابايى حايۋاناتتاردى، وسىمدىكتەردى قورعاۋ جا- يىندا ۋسوز بولغاندا اعىنان اقتارىلىپ.

نۇرمات ىلە قازاق اۆتونومىالى وبلىسى ورمان جانە جايلىم مەكەمەسى جاراتىلىستىق قورىقتى قورعاۋ - باسقارۋ باسقارماسىنىڭ باستىعى. 30 جىلدىن استام ۋاقىتتان بەرى، ول جابايى حايۋاناتتاردى، وسىمدىكتەردى جانە جاراتىلىستىق قورىقتى قورعاۋعا بار كۇشىن سالىپ، ىلە وزەنى اڭعارنىڭ تاۋ - وزەندەرىن ارالاپ، جابايى حايۋانات، وسىم- دىكتەردىڭ قورمال قورعانىشى بولدى.

” جابايى حايۋانات، وسىمدىكتەردى قورعاۋ قىزمەتىنىڭ ۋاقىتى ۇزاق، ۋسىم بەرۋى باياۋ، كوپتەگەن ىستەردى ۋوزىمىز كىرىسىپ سىتەۋىمىزگە تۇرا كەلەدى“، - دەدى ول. كۇندىز تۇزدە شاپقىلاپ، تۇندە ۇستەلدە وتىرىپ ۇيرەنىپ، مالىمەت جازىپ، زەرتتەۋ جۇرگىزەدى، وسى نەشە كۇنىنىڭ الدىندا نۇرمات ىلە وبلىسىنىڭ جارا- تىلىستىق قورىقتى جاقسارتۇ، رەتتەۋ جوبا- سىن جازىپ شىققان ەدى.

” ىلە وزەنى اڭعارىندا 32 جاراتىلىستىق قورىق بار، كەيىرەۋلەرى ايقاسىپ، كىرد- گىپ كەتكەن، ولاردى جاقسارتۇ جانە رەتتەۋ — ەكونوميكالىق، قوعامدىق دامۇ

مەن خالىق تۇرمىسى نىساندارنىڭ تىياناقتانۇد- نا قاجەتتى كەڭىستىك جانە شار- ت - جاعاداي جاراتىپ بەرە الادى“، - دەدى ول.

2019 - جىلى 12 - ايدا، قۇلجا اۋدانى سامبۇز قالاشىعى سالا قىستاعىندا 3 جابايى اققۆدىڭ قالىپسىز اجال قۇشقانن ەستىگەن نۇرمات دەرەۋ سول اراعا بارىپ تەكسەرۋ جۇرگىزەدى، ۋىر قىستاق تۇرىغىنى: ”بۇلار جۇقپىالى نىدەتكىە جۇعىمدالغان اققۆلار ەكەن، نەدە بولسا ۇستاپ الپ ۋىر جاقىتى ەتەيىك“، - دەيدى.

” بۇل ارا سىزدەردىڭ مەكەندەرىڭىز ۋارى اققۆلاردىڭ دا مەكەنى“ . نۇرمات قىستاق تۇرىغىندارىنا سابىرلىلپقىەن كەڭەس بەرىپ، قاتىستى تاراۋلاردى ساپكەستىرۇ ار- قىلى اققۆلاردىڭ ولەكسەسىنەن ۇلكى الپ ساراپتاۋعا جىبەرەدى، سونداي - اق ادام مەن اققۆدى ”بىردەي باسقارىپ تىزگىندەۋ“ شاراسىن قولدانادى.

ونىڭ كەسكىن ۋىر جاقىتى ەتۆد- نىڭ ارقاسىندا H5N6 قوسالىقى تىپتىى نىدەت قوزدىرۋى كۇشتى قۇس تۇماۋد- نىڭ تارالۋىن ۋونىمدى تىزگىندەپ، اققۆلاردى قورعاپ قالاۋمەن بىرگە، قىستاق تۇرىغىندارىن دا قورعادى.

وسى جىلدارى ىلە وزەنى اڭعارىنىڭ ەكولوگىيالىق ورتاسى تەىز ارادا قالىپىنا كەلىپ، قىستى وتكىزۋگە كەلگەن اققۆلار- دىڭ سانى دا ۇزدىكىسىز ارتىپ، سامبۇز قا- لاشىغىنداعى اققۆبۇلاق سازدىق باقشاسى اققۆلاردىڭ قوناقىتايىن مەكەنىنە اينالدى.

” جاراتىلىستىق اپات، ادامداردىڭ زىاد- داۋى سىياقتى سەبەپتەردەن، جابايى حايۋا- ناتتاردى جىل سايىن قۇتقارۇ - قورعاۋعا

جابايى حايۋاناتتاردىڭ، وسىمدىكتەردىڭ قورمال قورعانىشى

_____ **مەملەكەتتىك ”خالىق رازى مەملەكەت قىزمەتكەرى“ نۇرمات جايبىرباي جونىندە**

تۇرا كەلەدى“. نۇرمات تالاي جىلدىن بەرى ۋىلىسى، ۋتورت تۇياقتى تاسپاقا، بۇركىت، قوزىبالىق قاتارلى باعالى، تۇقىمى قۇرۇعا اينالغان جابايى حايۋاناتتاردان 500دەن استامىن قۇتقارۇعا ات سالىسқан.

” 2012 - جىلى مەن كاسىپى قۇتقارۇ، كومەكتەسۇ ورنىنىڭ جوقتىعى جابايى حايۋا- ناتتاردى قۇتقارۇ، قورعاۋداعى ولقىلىق ەكەندىگىن بايقادم“. ونىڭ تىنباي قۇلىشنىۋد- نىڭ ارقاسىندا، سول جىلى نىسان قارىجىسىنان 3 مىللىيون 100 مىڭ يۋانغا قول جەتكىزىپ، ىلە وبلىستىق جابايى حايۋاناتتاردى قۇتقارۇ - قورعاۋ ورتالىعى سالىندى. 2021 - جىلدىن بەرى، ونىڭ تاغى دا بەلسەندى جۇمىس اىقار- ۇىمەن قولعا كەلگەن 2 مىللىيون 250 مىڭ يۋان نىسان قارجىسى وسى ورتالىقتىڭ دارە- جەسىن جوعارىلاتۇعا، جاقسارتۇعا جانە كە- ڭەيتىپ سالۇعا پايدالانىلدى.

ۋار جىلى اققۆلار قىستا كەلىپ قوناق- تايىتىن مەزگىلدە، نۇرمات ۇنەمى اققۆلاردى بارىپ كورىپ، ولار قوناقىتايىن ورتانىى مۇقيات شارلايدى. ”تاماشا ەكولوگىيالىق ورتنا جابايى حايۋاناتتاردىڭ تىرشىلىك ەتۋىندەگى قاجەتتى شار- ت - جاعداي سانا- لادى، جابايى حايۋاناتتاردى قورعاماقشى بولساق، ۋسوزسىز، ەكولوگىيالىق ورتانىى جاقسى قورعاۋىمىز كەرەك“، - دەدى ول بەرىك بەكمەمەن.

2007 - جىلدىن قازىرگە دەيىىن، نۇرمات قاتىستى اۋدان، قالالاردى ۇىمە- داستىرىپ، ساپكەستىرىپ، موڭغۇلكۇرە اۋ- دانى تىيانشان ارشاسى جاراتىلىستىق قورىعى قاتارلى 7 جەردەگى اۋدان دارەجەلى جارات- لىستىق قورىقتى قۇردى، 2 جەردەن مەملە-

مۇناي قالاسىن جۇرت تەگىس القايتىن ساياحات قالاسىنا اينالدىردى

_____ **مەملەكەتتىك ”خالىق رازى مەملەكەت قىزمەتكەرلەرى كوللەكتىۋى“ قارامايلى قالاسى مايتاۋ رايونى مادەنىيەت، دەنە تارىيە،**

رادىو - تەلەۋىزيا جانە ساياحات مەكەمەسى (مادەنى ەسكەرتكىشتەر مەكەمەسى، مادەنىيەت بازىرى جالپىلىق زاڭ اتقارۇ اترەتى) جونىندە

جاي، اس - سۇ، تاعامدار كوشەسى سىياقتىلار- دى قۇردى. يىىل 7 - ايدا مايناۋ - كۇشار اىبالجايىندا ساياحاتتاۋ اۆتوموبىلىمەن دالادا تۇنەۋ ورنى دا ىسكە قوسىلدى.

بۇگىنگى كۇندە مايناۋ اڭعارى، شىنچىياڭ 1 - مۇناي قۇدىعى، جۇڭگو - سوۋەت وداعى مۇناي جارنا سەرىكتەستىگە- نىڭ جۇمىس جۇرگىزگەن ەسكى جۇرتى سىياقتى ساياحات كورنىسى ۋوڭىرى، كورد- نىس ۋتۇيىنى، ۇيرىمە قۇراپ ساياحاتتاۋ، ۋوز اۆتونوكولىگمەن ساياحاتتاۋ، زەرتتەۋ، ۇيرەنۇ ساياحاتى سىياقتى تاقىرىپتىق جەلى مايناۋ رايونىنىڭ اۋىزعا تولتىرىپ ايتارلىقتاي اىگىلى ساياحات ونىمىنە اينالدى. 2019 - جىلدىن قازىرگە دەيىن، مايناۋ رايونى 9 مىللىيون 184 مىڭ 900 ادام - رەت ساياحات- شى قابىلداپ، ساياحات كىرىسى 5 مىللىيارد 961 مىللىيون يۋانغا جەتتى.

مايناۋ مايتاۋ - كۇشار تىاس جولىنىڭ باستالغان جەرىندە. مايناۋ رايونى مادەن- يەت، دەنە تارىيە، رادىو - تەلەۋىزيا جانە ساياحات مەكەمەسى وسى تانىسقىنىڭ تاتتە- دى اسەرىن ۇزدىكىسىز كەڭەيتىپ، مايتاۋ - كۇشار تىاس جولى بويىنداعى ايمىاق، وبلىس، قالالارداعى مادەنىيەت، ساياحات كا- سىبى تاراۋلارىمەن «مايناۋ - كۇشار تاس جولى جوسپارلاۋ - ساتۇ بىرلەستىگى ورتاق جاراناماسىنا» قول قويسىتى؛ جىل سايىن ”مايتاۋ - كۇشار تىاس جولىندا اۆتونوكولىك قاتىناۋ مەرەكەسىن“ جانە مايتاۋ - كۇشار تىاس جولى ساياحات بايلىعى اۋىس - كۇيسى ۋماجىلىسىن وتكىزدى؛ «مۇيۇن سىمەن ساياحاتشىلارعا ۇزدىكىسىز ويداعە- داي قىزمەت وتەۋىمىزگە مەعىم قوزعاۋشى كۇش ۇستەدى“، - دەدى شىڭ جيان.

كەت دارەجەلى جاراتىلىستىق قورىق قۇرۇ ۋىتىنىشىن جولدادى، ىلە وزەنى اڭعارىنداعى حايۋانات، وسىمدىكتەردىڭ تىرشىلىك مەكەنىن قورعايتىن ”قورعاۋشىلار ۇجىمىن“ قۇردى. بۇگىنگى كۇندە، ىلە وبلىسىنداعى ۋرقايىسى جاراتىلىستىق قورىقتىڭ ورتاسى كوركەم، ادام مەن تايىعات جارسىمىن تاپقان، ورتاق تىرش- لىك كەشەتىن تاماشا كورنىسى قالىپتاسىپ، كوپتەگەن ساياحاتشىلاردى باۋرادى.

2017 - جىلدىن بەرى، نۇرمات ىلە وب- لىسىنداعى ۋرقايىسى جاراتىلىستىق قورىقتار- دى ۇزدىكىسىز ارالاپ، جاراتىلىستىق قورىق شىندە زاڭ ەرەجەگە قايشى كەيىىر قۇرىل- دى. عىلاردىڭ بار ەكەندىگىن بايقادى. ول بۇلاردى ۋىر - بىردەن تىزىمدەپ، اداقتا- دى... ۋاقىتپەن جارىسىپ، قالىپنا كەلتىرۇ جوباسىن جاسادى. جاقىغى بىرنەشە جىلدىن بەرى، ىلە وبلىستىق پارتىكوم مەن ۇكىمەت- نىڭ كۇش سالا قولداۋ كورسەتۋىنىڭ ارقا- سىندا، جاراتىلىستىق قورىق شىندەگى زاڭ ەرەجەگە قايشى 128 ورنىنداعى قۇرىلغى ىل- گەرىندى - كەيىندى شاعىلدى، زاڭسىز سا- لىنعان 53 جەردەگى ساياچاي تەكسەرىپ انىقتالدى، ۋتارتىپ تەكسەرۇ، باقلاۋ - تەكسەرۇ تاراۋلارىن ماسەلەگە قاتىستى 30دان استام ناقتى دەرەكپەن قامدادى.

” جابايى حايۋانات، وسىمدىكتەردى قورعاۋ ۇرپاقتار بويىى قۇلىشنىۋدى، ۇزاق ۋاقىت ەڭبەك ەتۆدى قاجەت ەتەدى“، - دەدى نۇرمات، - بۇگىنگى كۇندە، بۇقارانىڭ جابايى حايۋاناتتاردى، وسىمدىكتەردى قورعاۋ تانىمى كۇشەيدى، مەنمەن تىلەكتەس جابايى حايۋاناتتارعا، وسىمدىكتەرگە قورمال قورعا- نىش بولاتىن جاندار كوبەيە ۋتۇستى.
